

EDUCAR ÉS COEDUCAR

Amparo Tomé

Es diu que a totes les dones ens agrada estrenar. Doncs, avui jo tinc la sensació que, una a una, estrenem un dia de festa major i que juntes estrenem el dia de la coeducació a Catalunya. Estrenem PROGRAMA DE COEDUCACIÓ, amb majúscules.

Estrenem l'alegria i la il·lusió d'estar totes juntes, i amb nosaltres alguns companys, per celebrar un moment que em sembla històric.

Estrenem ESPERANÇA amb majúscules, tantes vegades oblidada per no patir més decepcions.

Estrenem xarxes de confiança que ens serviran per continuar creixent.

Estrenem sabates noves per recórrer nous camins.

Estrenem la capacitat del record per pensar en totes i en tantes dones que ens han precedit en aquesta feina, en la tasca de pensar-nos, de fer-nos dones a partir de models que ens han ensenyat, que hem provat i fet.

Estrenem vitalitat per seguir pensant i posant en pràctica models de relació.

Estrenem bossa per guardar els tresors de la intimitat.

Estrenem barret nou perquè la *calor* i les *pressions* mai no ens facin defallir.

Estrenem vestit nou per fer-nos més i més visibles.

Estrenem una forma nova de prudència audaç.

Estrenem la humilitat que necessitem per mirar-nos als ulls.

Estrenem el l'afecte que ens fa sentir properes.

Estrenem el sentit de la cura que ens tenim entre totes.

Estrenem les abraçades del retrobament.

Gràcies a tantes dones professores i alguns professors, d'infantil, primària, secundària i formació professional per tots els anys que fa que es dediquen a coeducar, la majoria de vegades en el més absolut silenci i amb moltes dificultats.

En primer lloc, desitjo fer una petita reflexió entorn al títol de la conferència:

Educar és coeducar.

En termes generals, quan parlem d'educar parlem de nivells de rendiment escolar, de la consecució de títols acadèmics, de la relació entre l'educació i el mercat de treball, de comportaments i d'actituds adequades, de ciutadans benpensants, d'èxits acadèmics, d'escolarització obligatòria, de matèries instrumentals, de ràtio, de lleis, etc.

No obstant, quan parlem de coeducar ens referim a tot això, però, a més, a alguns objectius que han estat més o menys exclosos de l'educació i que es refereixen a:

- ensenyar i aprendre a viure de forma ètica,

- ensenyar i aprendre a viure per no discriminar,
- ensenyar i aprendre a viure per respectar les diferències de procedència cultural, de classe social, d'edat, de capacitat, les diferències sexuals,
- ensenyar i aprendre a relacionar-nos,
- ensenyar i aprendre a tenir cura de nosaltres mateixes i dels altres,
- ensenyar i aprendre a escoltar-nos,
- ensenyar i aprendre a mirar-nos,
- ensenyar i aprendre a posar-nos en la pell dels altres,
- ensenyar i aprendre a no tenir por,
- ensenyar i aprendre a ser felices i alegres,
- ensenyar i aprendre a valorar-nos i a estimar-nos,
- ensenyar i aprendre a expressar i a reconèixer els sentiments i les emocions,
- ensenyar i aprendre a expressar la tendresa i l'amor,
- ensenyar i aprendre alts nivells de coneixement no androcèntric,
- ensenyar i aprendre a investigar el món físic i el món emocional,
- ensenyar i aprendre a tenir un projecte vital,
- ensenyar i aprendre a ser persones assertives, creatives, dialogants, comunicatives, crítiques i que exerceixen accions solidàries amb el medi físic i el social,
- ensenyar i aprendre a transmetre alegria, seguretat, confiança, tranquil·litat,
- ensenyar i aprendre a *resituar* les situacions adverses i a prendre decisions,
- ensenyar i aprendre a ser capaces d'aconseguir els reptes que ens proposem,
- ensenyar i aprendre a tenir cura de la terra, de la casa i de l'escola,
- ensenyar i aprendre a adequar-se crítica i correctament a un món de canvis constants
- ensenyar i aprendre a viure les responsabilitats i els drets que implica la ciutadania des de l'escola bressol.

En aquests i altres aspectes radiquen algunes diferències entre el que entenem per educar i el que entenem per coeducar.

Els reptes que comporta la coeducació són simples i complexos alhora.

- El primer repte penso que consisteix a rescatar de forma conscient i amb una actitud política ferma tot el que s'ha ocultat, s'ha fet invisible, s'ha oblidat i s'ha menyspreat del saber de les dones, del benestar i l'harmonia que la majoria de les dones han sabut sembrar, fer créixer, recollir, escampar en el medi familiar, natural, social i científic al llarg dels segles.
- El segon repte implica una profunda revisió curricular del que està inclòs o es pensa incloure en els currículums. Cal posar una atenció especial en l'anàlisi de com i perquè s'han inclòs com a continguts curriculars, científics i artístics. D'altra banda, l'anàlisi ha de revisar en profunditat i ha d'identificar totes les exclusions dels currículums oficials; per exemple, el saber bàsic per a la vida, l'educació sentimental, la vida, les experiències i el saber de les dones. El principal objectiu d'aquesta tasca té relació amb la significació dels ensenyaments i els aprenentatges per a les noies i els nois. En aquest apartat, hem de tenir cura que els mètodes d'ensenyament i d'aprenentatge més adients no suposin límits a les experiències vitals i a les expectatives de vida de les noies i els nois.
- El tercer repte contempla una revisió profunda de les diferents relacions que tenen lloc en el microcosmos escolar; entre el professorat i l'alumnat, el professorat i l'alumnat i entre elles i ells amb les famílies del centre i el personal no docent, en el context del barri, el poble o la ciutat.

Per tant, per portar a terme la coeducació com a principi, cal modificar alguns aspectes de l'estructura escolar per poder treballar els objectius i els reptes que hem descrit.

- El centre escolar o l'institut han de ser un lloc que motivi, acollidor, vivencial, tant per al professorat com per a l'alumnat.

- Una escola amb objectius i ideals, formada per un grup de professores i professors en contínua formació i que portin a terme projectes integrals que facilitin el coneixement i les relacions de totes les alumnes i els professors, les alumnes i els professors.
- Una escola que respecti els interessos i les peculiaritats de totes i cadascuna de les alumnes i els alumnes.
- Una escola capaç de respondre als possibles conflictes que derivin de les desigualtats de classe social, culturals i de les diferències sexuals d'unes i altres a qualsevol edat, etapa o modalitat escolar.
- Una escola capaç de potenciar la creativitat a través de la investigació, l'exploració de l'entorn i dels elements quotidians.
- Una escola que creï condicions per a la reflexió, el diàleg, el creixement en el coneixement i les relacions.
- Una escola que eduqui en els valors ètics i socials.
- Una escola que ensenyi les relacions de respecte i de responsabilitat
- Una escola que integri projectes de coeducació.
- Una escola que tingui una actitud reflexiva i crítica amb els mitjans de comunicació.
- Una escola que posi el coneixement al servei de totes i de tots.
- Una escola que treballi els deures i els drets de totes i de tots. Per aconseguir aquestes fites possiblement hauriem de pensar en una organització escolar nova, que inclogui espais i temps adequats a cada centre i a cada entorn. Hi ha d'haver, però, un mínim de garanties i d'acords que compleixin aquests principis.
- Espais no discriminatoris a les aules, els patis, els tallers, les sales d'ordinadors, els laboratoris, etc.
- Patis verds o jardins escolars. Aules confortables que motivin, diverses i tranquil·les. Espais comuns i específics per treballar individual i col·lectivament. Espais segurs que facilitin la conversa, la reflexió, l'audició i la creació musical, la creativitat manual.
- Espais que facilitin els diferents ritmes d'aprenentatge de les alumnes i els alumnes
- Espais que fomentin les relacions no competitives.
- Espais que procurin el respecte a la terra i la cura de la naturalesa.
- Espais que facilitin l'expressió corporal i anímica.
- Espais perquè mares i pares es puguin comprometre, no com clients o consumidors del dret a l'educació, sinó com a coprotagonistes del fet d'educar.
- Espais on el debat sobre els deures, els drets, les normes i els principis ajudin al compromís de totes i de tots.
- Espais que eduquin per a les responsabilitats de la vida domèstica.
- Espais que eduquin per a la cura de les persones.
- Espais que eduquin per a les relacions sexuals.

És imprescindible pensar amb detall què implica coeducar per fer possible la coeducació. Les persones que som aquí sabem que la coeducació suposa reptes d'ordre polític ja que s'enfronta a l'ordre establert

masculí, a l'estatus i als fonaments i les lleis patriarcal. Reptes d'ordre sociocultural ja que trenca amb la divisió sexual del treball, amb la polarització dels límits imposats sobre allò que reconeixem com a femení i com a masculí. Reptes d'ordre instrumental ja que altera les relacions jeràrquiques i el valor del treball i, finalment, reptes d'ordre personal ja que implica una *deconstrucció* de molts dels aprenentatges apresos al llarg de la vida.

Malgrat tot això, avui i ara, podem identificar on hi ha els paranys del patriarcat, perquè avui en sabem més, i moltes dones ens sabem reconèixer les unes en les altres perquè hem après a ser amigues, a ser companyes, a treballar juntes, a crear juntes, a plorar i a riure juntes, a comunicar-nos de moltes i diferents maneres; avui i ara algunes dones som més lliures perquè ens podem comprometre amb els nostres desitjos; avui i ara podem identificar les nostres mancances i començar a saber els camins per poder-les superar.

Tornem al títol de la conferència, és a dir, a la coeducació. No puc deixar de fer esment especial sobre la construcció de les noves masculinitats que, òbviament, estan directament entrelaçades amb la coeducació; que els nens, els joves, els homes, aprenguin a expressar i a reconèixer sentiments i emocions és un objectiu fonamental de la coeducació. La negació i els límits socials que se'ls ha imposat, tenen conseqüències molt greus per a ells, en primer lloc, i d'una altra índole per a nosaltres. El fet de no reconèixer, la fugida, l'absència d'expressió de les emocions i els sentiments és una mutilació d'una part del seu ésser, del saber estar en el món, del compromís amb altres homes i dones, és la castració de les potencialitats implícites en el saber tenir cura; la insensibilització comporta la monstruositat de les agressions, de la violència contra les dones i contra altres homes, encara que les causes d'aquesta violència són ben diferents.

Coeducar és aprendre a tenir cura, i no oblidem que quan es comenta que ja hi ha homes que col·laboren amb les tasques de la llar i de la família, ells poden aprendre a escombrar, planxar, cuinar, comprar, etc., però, i a tenir cura d'altri? Fins que no aprenguin a posar-se en la pell d'altres persones, fins que no aprenguin a diferenciar el significat del timbre de la porta quan sona d'una manera o d'una altra, fins que no aprenguin a mirar als ulls i a distingir entre els besllums de tristesa i els de malenconia, fins que no aprenguin a escoltar allò no dit, tindran serioses dificultats per aprendre a tenir cura i, per tant, per respectar i acompanyar en el procés d'educar (coeducar).

No obstant això, si pensem en les noves feminitats, el ventall de possibilitats és més ampli quant a models socials i de vida. De forma molt ràpida, em referiré a models de dones, i demano disculpes per endavant per la simplificació de l'anàlisi. Hi ha dones que han adoptat el model masculí per a obtenir l'èxit i el poder i el preu que han pagat ha estat alt perquè han entrat en un món les regles del qual no han estat elaborades per a elles, no saben amidar el que oculta la cultura masculina, on allò que brilla sempre depèn del que el poder els exigeix a cada moment. Hi ha dones que han adoptat la postura justament oposada, s'han apartat conscientment de tot allò que els recorda la masculinitat en qualsevol de les seves formes. El preu que han pagat també ha estat alt perquè de vegades pateixen l'exclusió social. I hi ha dones que es plantegen d'estrenar formes de viure noves, d'ensenyar, de donar, sense patir l'exclusió ni la inclusió en un món que no els pertany. Crec que aquest tercer model tendeix a la coeducació.

Com que sempre hem estat excloses dels models i els sistemes educatius, el nostre desig és que la nostra presència, el nostre saber i els nostres compromisos marquin el rellotge de l'educació a Catalunya.

--

EMAKUNDE-NAHIKO! 2014-01-24